

TÜRK TOPLUMUNDA AİLE KURUMUNU BENİMSEME VE SANIİPLENME DÜZEYLERİ

Arş. Gör. Volodi BİLGİN*

1. GİRİŞ

1.1. Amaç ve Önem

Temel sosyoloji kitaplarına baktığımızda toplumu meydana getiren temel kurumların siyaset, ekonomi, eğitim.. gibi peş peşe sıralandığını ve ailenin de bu kurumlar arasında yer aldığını görürüz. Bu kurumların önem derecesi belirli bir zaman dilimi içerisinde toplumların değişmesiyle birlikte değişir. Ancak yine de her kurumun birincil öneme sahip olması mümkün görünmez. Örneğin Orta Çağ boyunca dinin hakimiyetini görürken, şimdi ekonominin hakimiyetini görüyoruz. Günümüz dünyasında din sosyal kurumlar içerisinde birincil öneme sahip olma değerini kaybetmiş gibi görünmektedir. Günümüzde birincil öneme sahip olan kurumlar arasında ekonomi ve siyaseti sayabiliriz. Ancak dinin hakim olduğu dönemde de ekonomi ve siyaset birincil öneme sahip kurumlar arasındaydı; ama birinci değillerdi.

Tarihe baktığımızda ailenin hiç bir zaman birincil öneme sahip bir sosyal kurum olmadığını görüyoruz. Halbuki toplum, "toplum" olma vasfını ailelerle kazanmaktadır. Kurumsallaşmış bir siyasi yapısı, ekonomik sistemi, eğitim sistemi olmayan bir toplum düşünmek mümkündür; ancak kurumsallaşmış bir "aile"si olmayan toplumu düşünmek mümkün değildir. Toplumu oluşturan temel faktör, insana kendi dışından dayatılan kurallar ve kanunlar değil; bizzat kendisinin diğer insanlara karşı duymuş olduğu birarada olma, duygusal alışverişe girme, yardımlaşma, ihtiyacını karşılama arzularıdır. Toplum sağlıklı insan "ilişkiler"i üzerine kuruludur. İnsanı bir diğerinden habersiz, yalnız kendi varlığını düşünen ve varlığını devam ettirebilmek için bir bütün içinde kendisine düşen görevi eksiksiz yerine getiren bir "şey" olarak düşünemeyiz. Böyle düşündüğümüzde insan bir makinanın içindeki bir parça, toplum da sürekli kendini yenileyen bir

* O.M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

makinaya dönüşmüş olacaktır. Toplumun makinaya dönüşmemesi güçlü bir duygusal kimliğe sahip olmasına bağlıdır. Güçlü bir duygusal yapı da esas olarak aile içerisinde kazanılır. Çünkü aile bize dışarıda asla tadamayacağımız güçlü duygusal yaşantılar vermektedir. Babalık, annelik, kardeşlik duyguları bu yaşantıların temelini oluşturur. Bu duyguların içerisinde aidiyet, bağlılık, sahiplenme, sevmek, özlem, yardımlaşmak, fedakarlık gibi güçlü bir duygu yumağı oluşur. Bunun yanında aile bize kurallara uymayı, istenen şeyleri yerine getirmeyi, görevlerimizi yapmayı öğretir. Bu davranışların, dışarıda öğrendiklerimize göre çok daha kalıcı olmasının temelinde yine aile içi duygusal bütünlük yatar. Çünkü aile içi görevlerimizi yapmazsak ailemizi üzeriz ve onların üzülmelelerini asla istemeyiz. Aile toplumun akıl ve ruh sağlığını temsil etmektedir. Aile bozulursa, toplumun ruh sağlığı bozulur; toplum mekanik hareketler ve davranışlar sergilemeye başlar.

Görüldüğü gibi aile bir sosyal kurum olarak siyaset, ekonomi, eğitim gibi kurumlardan yapı ve rol olarak önemli ölçüde farklılık arz etmektedir. Ancak ailenin bir şekil ve kurum olarak kurulmuş ve de kurumsallaşmış olması; ailenin bu rolünü yerine getirmesi için yeterli değildir. Toplumun ruh sağlığının korunması için aile gerektiği gibi; ailenin de ruh sağlığının korunması gerekmektedir. Bu araştırmamızın temel amacı da, aile içi ilişkilerin ne derece sağlıklı yürüdüğünü tesbit edebilmek ve bu konuda yapılan çalışmalara katkıda bulunmaktır.

Aile bir *kurum* olarak sosyolojinin yetki sahasına girmiştir. Aile bireylerinin birtakım psikolojik ve pedagojik ihtiyaç ve etkileşimleri bir *aile psikolojisinin* henüz tam manasıyla gelişmesine imkan vermemiş; *aile sosyolojisi* ise sürekli gelişme göstermiş ve üzerinde pek çok çalışma yapılmıştır.

Şüphesiz aile sosyolojisi toplumun en küçük birimi olan aileyi ele almaktadır. Fakat bu sosyoloji disiplini aileye dışardan bakmakta, ailenin içine girememekte yani aileyi oluşturan bireylere hitab edememektedir. Gerek ailenin sosyalleştirici rolü gibi aileye içeriden bakan ve gerekse -neticede ebeveyn-çocuk ilişkisine indirgenebilecek- kuşaklar çatışması gibi aileye dışarıdan bakan sosyoloji konuları, aile kurumundaki problemlere bir çözüm getirmekten uzak, bireyler ve bireyler arası ilişkilere nüfuz edemeyen konulardır.

Anlaşılabacağı üzere, toplumun en temel birimini *aile sosyolojisi* adı altında bilimsel bir disipline yerleştiren sosyoloji, bu kurumun çözülmesi, dağılması, yapı ve fonksiyon değişimine uğraması karşısında çözümünü psiko-pedagojik yardım kurumlarından beklemekte; sosyolojinin kendisi

ciddi ve köklü çözüm önerileri sunamamaktadır.

Yapmış olduğumuz çalışmadaki ikinci bir amacımız, aile kurumunu *bireyleri ve bireyler arası ilişkileri ile birlikte* ele alıp değerlendirmeye tabi tutmaya çalışmaktadır. Bu durumda kaçınılmaz olarak psikoloji ve pedagoji gibi bilimlerden yararlanmak gerekmektedir. Bu çalışmaya, bir bakıma aile sosyolojisinin sınırlarının genişletilmesi veya *aile bilimleri* kurma denemesi de denebilir.

1.2. Problem ve Yöntem

Bu çalışmada temel problem toplumumuzda aile kurumuna bakışın, aileyi sahiplenme düzeyinin ve aileden beklentilerin gerçekleşme düzeyinin çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğidir.

Konuyu medeni durum, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ve dinî inanç düzeyi açısından ele alacağız. Bu makale asıl olarak aile ile ilgili olarak yapılmış olan ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından desteklenen geniş bir araştırmanın bir bölümünü oluşturmaktadır. Araştırmamızın ikinci bölümünün "*Türk Toplumunun Evlilik Konusunda Bilgilenme ve Bilinçlenme Düzeyleri*" ismi altında ileride yayınlanması düşünülmektedir.

Çalışmamız içerisinde bağımsız değişken olarak yaş, eğitim düzeyi, evli deneklerin kaç yıllık evli olduğu, bölgesel durum, orta-lise öğreniminin geçtiği yerler de ele alınmıştır. Ancak bu makalemizin konusuyla ilgili olarak yaptığımız değerlendirmelerde bu değişkenlere göre önemli ve anlamlı bir farklılaşma tesbit edilmediğinden buraya alınmamıştır.

Bu araştırma 1997 yılının muhtelif ayları içerisinde yapılmıştır. Araştırmamız Ankara, Samsun, Bursa ve Van illerinin şehir merkezlerinde yapıldığından belirtilen bu yerler ile sınırlıdır. Araştırma sonuçları genellenirken bu sınırlılık göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmanın kapsamını lise öğrenimini tamamlamış veya üniversite öğrenimi gören ya da üniversite öğrenimini tamamlamış evli ve bekar denekler oluşturmaktadır. Evli denekler 19-49 yaş arasında, bekar denekler 17-38 yaş arasındadır. Örneklem grubu ise tesadüfi olarak seçilen 340 evli denek ve 424 bekar denekten oluşmaktadır.

Araştırma konusuyla ilgili verileri elde edebilmek amacıyla bir anket formu hazırlanmıştır. Anket formları evli ve bekar denekler için ayrı ayrı hazırlanmıştır. Her gruba temel olarak 21 soru sorulmuştur. Bu sorulardan yedi tanesi bağımsız değişkenle ilgili sorulardan oluşmuştur. Anketlerin en önemli sınırlılıklarından birinin, denekleri kısıtlı seçeneklerin arasında tercih ile karşı karşıya bırakmak olduğu düşünülür. Biz bu sınırlı-

lılığı nisbeten aşabilmek için gerekli gördüğümüz yedi soruya "Başka" şıkkını koyarak onların bizim şıklarımız dışında serbestçe düşüncelerini almayı arzu ettik. Ancak bu şıklara ortalamaya giremeyecek kadar az kişi cevap verdiğinden onları ayrıca belirtmedik.

2. ARAŞTIRMAYA KATILAN DENEKLERİN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ

2.1. Cinsiyete Göre Dağılım

Araştırmamıza evli ve bekar olarak katılan deneklerin cinsiyete göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir. Buna göre evli grup 340 denekten oluşmaktadır ve bunun % 46.2'sini kadın, % 53.8'ini erkek denekler oluşturmaktadır. Bekar grup 424 denekten oluşmaktadır ve bunun % 45.5'ini kadın, % 54.5'ini erkek denekler oluşturmaktadır.

Tablo 1. Deneklerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Evli Grup		Bekar Grup	
	Sayı	%	Sayı	%
Kadın	157	46.2	193	45.5
Erkek	183	53.8	231	54.5
TOPLAM	340	100.0	424	100.0

b) Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Dağılım

Her iki grubun da sosyo-ekonomik seviye olarak yaklaşık aynı oranlara sahip olduğunu görüyoruz. Evli grupta kendilerini sosyo-ekonomik seviye olarak "orta" düzeyde görenlerin oranı % 66.7, bekar grupta ise % 71.7'dir.

Tablo 2. Deneklerin Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Dağılımı

Sosyo-Ekonomik Düzey	Evli Grup		Bekar Grup	
	Sayı	%	Sayı	%
Yoksul-Ortanın Altı	38	11.3	29	6.9
Orta	224	66.7	302	71.7
Ortanın Üstü-Zengin	74	22	90	21.4
TOPLAM	336	100.00	421	100.00

c) Dinî İnanç Durumuna Göre Dağılım

Araştırmamızda dinî inancı dört kategoride incelemeyi düşündük. Birinci grup belirli bir dinî inancı olmayan grup, ikincisi dine inanan ancak aklında şüpheleri olan grup, üçüncüsü dine inanan ancak dinî emirleri kısmen yerine getiren grup, dördüncüsü dinî emirleri hemen hemen tamamıyla yerine getiren grup. Dine inanmayan ve dine inanan ancak şüpheleri

olan denekleri sayıca az oldukları için aynı grup altında inceledik. Evli deneklerde bu grup, genel toplam içerisinde % 5.3'lük bir orana sahiptir. Bekar deneklerde ise % 11.7'lik bir orana yükseldiği görülmektedir. Evli denekler içinde dinî emirleri kısmen yerine getirenler % 57.6 oranında, bekar denekler içerisinde ise % 62.2'dir. Evli denekler içerisinde dinî emirleri hemen hemen tamamıyla yerine getirenler % 37.1, bekar denekler içerisinde ise % 25.5 oranındadır. Bu oranlara baktığımızda evli deneklerin dindarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Deneklerin Dinî İnanç Duminuna Göre Dağılımı

Dinî İnanç Düzeyi	Evli Grubu		Bekar Grubu	
	Sayı	% Oranı	Sayı	% Oranı
Dine inanmıyorum-Dine inanmıyorum ancak inanç ve ibadetler konusunda şüphelerim var.	18	5.3	49	11.7
Dine İnanıyorum, ancak ibadetlerin ve yasakların bir kısmını yerine getiriyorum.	194	57.6	263	62.8
Dine inanıyorum ve ibadetlerin ve yasakların hemen hepsini yerine getiriyorum.	125	37.1	107	25.5
TOPLAM	337	100.00	419	100.00

3. AİLE KURUMUNA BAKIŞ, SAHİPLENME VE BEKLENTİLERİN GERÇEKLEŞME DÜZEYİ İLE İLGİLİ BULGULAR

Deneklerin bu konudaki tutumlarını ortaya çıkarabilmek için, öncelikle aile kurumuna bakışları; kendi anne-babalarının ve yakın çevrelerinin evliliklerini ne şekilde gördükleri; kendi kurdukları veya kurmayı düşündükleri aileden beklentilerinin ne olduğu ve ne derece gerçekleştiği sorulmuştur. Bunun yanında konuyu desteklemek amacıyla yaşlı anne-babanın evli çocuklarının yanında kalması konusunda ne düşündükleri sorulmuştur. Anne-babanın evli çocuklarının yanında kalmasının aile içi ilişkileri önemli ölçüde etkilediği düşünülmüştür. Aile içi ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürüyüp yürümediğinin en önemli göstergelerinden biri de şüphesiz boşanmadır. Bu yüzden aile içi ilişkilerin yapısını daha iyi kavrayabilmek amacıyla deneklere boşanmayı düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur.

Bu sorulardan elde ettiğimiz bulguları değerlendirirken, konunun daha iyi anlaşılması için sorulara göre değil, bağımsız değişkenlere göre

başlıklandırmayı tercih ettik.

3.1. Cinsiyet ve Medeni Durum

Aile konusunda yaptığımız araştırmanın şüphesiz en çarpıcı sonuçlarından biri, özellikle kadın ve erkek denekler arasında ortaya çıkan farklılaşmadır. Erkekler aile kurumunu kadınlara oranla daha yüksek düzeyde savunmaktadırlar. Erkekler kadınlara göre daha yüksek oranda, içinde yetiştikleri ailelerin ve yakın çevredeki ailelerin mutlu ve huzurlu olarak gördüklerini ifade etmektedirler. Yani yetiştikleri aileleri ve yakın çevredeki ailelerin mutlu ve huzurlu olduğunu söyleyen kadınların oranı erkeklerden daha düşüktür. Evli erkekler kadınlara göre daha yüksek bir oranda özledikleri ortamın gerçekleştiğini düşünmektedirler. Evli kadınlarda özledikleri ortamın gerçekleştiğini düşünenlerin oranı, erkeklerden daha düşüktür.¹ Aile içi ilişkileri etkileyen önemli faktörlerden birisi olarak gördüğümüz yaşlı anne-babanın evli çocuklarla aynı evde kalması konusunda kadınlarla erkekler arasında önemli bir farklılaşma görülmektedir. Kadınların büyük kısmı yaşlı anne-baba ile aynı evde oturmak istememektedir. Erkeklerde ise bu durum tam tersidir. Yine erkeklerle kadınlar arasındaki farklılaşmanın önemli bir göstergesi olarak zikredebileceğimiz bir başka olgu, özellikle evliliğin ilk yıllarında boşanmayı düşünme olgusudur. Kadınlar erkeklere göre daha yüksek bir oranda boşanmayı düşünmektedirler. Araştırmamızda ortaya çıkan ve genel hatlarıyla özetlemeye çalıştığımız bu bulgular aile konusunda erkeklerle kadınlar arasında önemli farklılaşmaların olduğunu göstermektedir. Genel anlamda özetlemeye çalıştığımız ve aşağıda tek tek ele aldığımız bulgulara geçmeden önce bu tesbitlerimize destek olacak iki olguyu -boşanma ve intiharı- istatistiklere dayanarak sunmak istiyorum.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre 1994 yılında 28.041 dava boşanma ile sonuçlanmıştır. Bunların 16.809'u kadınlar tarafından açılan davalardır. Bu oran yaklaşık % 60'a (% 59.94) karşılık gelmektedir. Erkekler tarafından açılan ve sonuçlanan boşanma davalarının oranı ise % 40'tır.² Bu oran evliliklerinden müzdarip olan kadın sayısının evliliklerin-

¹ Erkeğin yapmış olduğu evlilikten memnuniyetinin daha fazla oluşu daha önce yapılmış olan diğer araştırmalarla uyum arz etmektedir. Bak., Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, *Aile İçi Şiddetin Boyutları, Nedenleri, Sonuçları ve Oluşum Sürecinin Analizi*, (Yayınlanmamış Özet Rapor), Ankara, 1994, s.6; Olcay İmamoğlu, "Değişim Sürecinde Aile; Evlilik İlişkileri Bireysel Gelişim ve Demokratik Değerler", *Aile Kurultayı-Değişim Sürecinde Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara, 1995, (ss.33-51), s.38.

² *Boşanma İstatistikleri 1994*, Başbakanlık Devlet İstatistik Ens., Ank., 1996, s. 20.

den muzdarip olan erkeklere göre daha çok olduğunu göstermektedir. Hele Türkiye gibi, özellikle kadın üzerinde sosyal baskıların kuvvetli olduğu bir ülkede bu oran çok dikkat çekici bir orandır.

1994 yılında Türkiye'de 1536 intihar olmuştur. İntihar edenler içerisinde çoğunluk erkeklerdedir: 949 erkek, 587 kadın. Ancak intihar sebeplerine baktığımızda konumuzla ilgili anlamlı istatistikler ortaya çıkmaktadır. Kadınların intihar sebeplerinin başında % 34.24 ile aile geçimsizliği, ikinci sırada ise % 32.37 ile hastalık gelmektedir. Erkeklerin intihar sebeplerinin başında % 36.88 ile hastalık gelmekte, bunu % 22.66 ile aile geçimsizliği takip etmektedir.³ Görüleceği gibi aile içi geçimsizlikler kadınları daha çok etkilemektedir. Erkekler çoğunlukla aile içi geçimsizlikleri görmezden gelme eğilimindedirler ve kadınlara göre daha az oranda problem yapmaktadırlar. Bu aynı zamanda erkeklerin ev içi problemlere daha duyarsız olduğunu göstermektedir.

Şimdi araştırmamızın sonuçları etrafında konuyu ele almaya çalışalım:

Öncelikle şunu belirtmemiz gerekir ki, Türkiye'de aile hâlâ önemli bir kurum olma özelliğini sürdürmektedir. Özellikle Batı toplumlarında nikahsız birlikteliklerin artması, boşanma istatistiklerinin sürekli yükselme göstermesi ailenin krize girdiği yönünde görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁴ Ailenin doğal olmayan bir kurum olarak zorla dayatıldığı ve insana hürriyetinin kısıtlanması ve mutsuzluktan başka bir şey vermediği gerekçesiyle karşı çıkan pek çok düşünür ve toplumbilimci, artık ailenin "öldüğü"nü iddia etmekte ve insanları kendi görüşleri doğrultusunda yönlendirmeye çalışmaktadırlar.⁵ Ancak yine de aile üzerinde çalışan bir araştırmacı olarak Diana Gittins, ailede bahsedilen krizin "sözde" bir kriz olduğunu söyler. Gittins'e göre konuyu tarihi olarak incelediğimizde bazı değişikliklerin yaşandığı görülürse de aile kurumunun eskisinden daha iyi ya da kötü durumda olduğunu gösterecek açık kanıtlar yoktur.⁶ Bizim toplumumuzda ise aile kurumu Batılı ailelere göre çok daha güçlüdür. Aile Araştırma Kurumu'nun araştırmasına göre ülkemizde nikahsız birlikteliklerin oranı % 0.2 düzeyindedir. Ülkemizde ailelerin % 95.4'ü birinci evli-

³ *İntihar İstatistikleri 1994*, Başbakanlık Devlet İstatistik Ens., Ank., 1996, s. 32.

⁴ Bak. Alvin Toffler, *Gelecek Korkusu Şok*, (Çev. Selami Sargut), Altın Kitaplar, 4. bs., İstanbul, 1996, s. 188 vd.

⁵ Bu akıma örnek olarak, kitapları Türkçe'ye de çevrilmiş olan bazı radikal yazarlar verilebilir. Örnek olarak bakınız. Wilhelm Reich, *Cinsel Devrim*, (Çev. Bertan Onaran), Payel Yay., 5. bs., İstanbul, 1995; David Cooper, *Ailenin Ölümü*, (Çev. Güzin Özkan), Kıyı Yay., İst., 1988.

⁶ Diana Gittins, *Aile Sorgulanıyor*, (Çev. Tuna Erdem), Pencere Yay., İstanbul, 1991, s.156, 159.

liklerini yaşamaktadır.⁷ Bu bilgiler bizim araştırmamızda elde ettiğimiz sonuçlar ile uyum arz etmektedir. Zira araştırmamızda evliliğe ve aileye karşı olan insan oranının çok düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak bu konuda hafif bir gerileme olduğu da gözden kaçmamalıdır. Buna ileride değineceğiz.

Araştırmamızda ortaya çıkan en önemli bulgu, gerek evli ve gerekse bekar deneklerin aile kurumuna bakışında kadınlarla erkekler arasında önemli bir farklılaşmanın ortaya çıktığıdır.

Tablo 4a. Evli Grubun Aile Kurumuna Bakışı

	Kesinlikle karşıyım.	Mutlaka olması gerektiğini düşünmüyorum; kişilerin tercihi-ne bırakılmalı.	Olması gerektiğini düşünüyorum.	Olması ve güçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	TOPLAM
Kadın	1 % 0.6	20 % 12.8	34 % 21.8	101 % 64.7	156 % 46.0
Erkek	2 % 1.1	5 % 2.7	16 % 8.7	160 % 87.4	183 % 54.0
TOPLAM	3 % 0.9	25 % 7.4	50 % 14.7	261 % 77.0	339 % 100.0

$X^2= 27.17$

SD= 3

P< 0.001 (Önemli)

Tablo 4b. Bekar Grubun Aile Kurumuna Bakışı

	Kesinlikle karşıyım	...Kişilerin tercihi-ne bırakılmalı	Olmalı..	Olmalı ve güçlendirilmeli..	TOPLAM
Kadın	6 % 3.1	42 % 21.8	40 % 20.7	105 % 54.4	193 % 45.5
Erkek	9 % 3.9	29 % 12.6	31 % 13.4	162 % 70.1	231 % 54.5
TOPLAM	15 % 3.5	71 % 16.7	71 % 16.7	267 % 63.0	424 % 100.0

$X^2= 12.98$

D= 3

P< 0.01 (Önemli)

Tablo 4a ve Tablo 4b'de görüldüğü gibi her iki grupta da erkekler aile kurumunu daha çok sahiplenmekte, kadınların sahiplenme derecesi daha düşük çıkmaktadır. Evli erkek deneklerin % 87.4'ü aile kurumunun olması ve güçlendirilmesi yönünde görüş bildirirken, evli kadın deneklerde bu oran % 64.7 seviyesinde kalmakta; benzer şekilde bekar erkek deneklerde bu oran % 70.1 iken, bekar kadın deneklerde ise % 54.4 seviyesindedir. Ailenin mutlaka olması gerekmediğini, kişilerin tercihi-ne bırakılması

⁷ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, *Aile İçi Şiddetin...*, s.3-4.

gerektiğini düşünen evli kadınların oranı % 12.8 iken, bu oran evli erkeklerde % 2.7 seviyesinde kalmakta; benzer şekilde bekar kadın deneklerde bu oran % 21.8 iken, bekar erkek deneklerde % 12.6 düzeyinde kalmaktadır.

Günümüzde her ne kadar ailelerin büyük çoğunluğunun mutsuz ve huzursuz ortamlar oldukları sık sık ileri sürülse de, yaptığımız araştırmada böyle bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Araştırmamızda deneklere öncelikle kendi yetiştikleri aileler ve sonra yakın çevredeki ailelere baktıklarında ne kadarının mutlu ve huzurlu gördükleri sorulmuştur. Bu ailelerin hiç birinin mutlu ve huzurlu olmadığını düşünen insan sayısı çok azdır. Ancak hem evli denekler hem de bekar denekler içerisinde erkeklerin çevrelerindeki aileleri mutlu ve huzurlu bir ortam olarak düşünme düzeyleri kadınlardan daha yüksektir. Yani erkekler gerek içinde yetiştiği aileye, gerekse çevrelerindeki ailelere baktıklarında, kadınlara göre çok daha yüksek bir oranda, bunların mutlu olduklarını düşünmektedirler.

Tablo 5a. Evli Grubun Öncelikle Yetiştikleri Aileleri, Sonra Yakın Çevredeki Aileleri Göz Önüne Aldıklarında Bu Aileler Hakkında Düşündükleri

	Genellikle mutlu ve huzurlu..	Ancak bir kısmı mutlu ve huzurlu..	Hiçbiri mutlu ve huzurlu değil..	TOPLAM
Kadın	50 % 32.1	101 % 64.7	5 % 3.2	156 % 46.2
Erkek	90 % 49.5	85 % 46.7	7 % 3.8	182 % 53.8
TOPLAM	140 % 41.4	186 % 55.0	12 % 3.6	338 % 100.0

$X^2= 11.20$

SD= 2

P< 0.01 (Önemli)

Tablo 5b. Bekar Grubun Öncelikle Kendi Ailelerini, Sonra Yakın Çevredeki Aileleri Göz Önüne Aldıklarında Bu Aileler Hakkında Düşündükleri

	Genellikle mutlu ve huzurlu..	Ancak bir kısmı mutlu ve huzurlu..	Hiçbiri mutlu ve huzurlu değil..	TOPLAM
Kadın	47 % 24.5	135 % 70.3	10 % 5.2	192 % 45.5
Erkek	92 % 40.0	130 % 56.5	8 % 3.5	230 % 54.5
TOPLAM	139 % 32.9	265 % 62.8	18 % 4.3	422 % 100.0

$X^2= 11.55$

SD= 2

P< 0.01 (Önemli)

Tablo 5a ve Tablo 5b'ye baktığımızda bu soruya özellikle kadınlarla erkeklerin farklı cevap verdikleri görülmektedir. Evli erkek deneklerin % 49.5'i bu ailelerin genellikle mutlu ve huzurlu olduklarını söylerken, evli kadın denekler buna % 32.1 oranında katılmaktadırlar. Evli erkek deneklerin % 47.7'si çevrelerindeki ailelerin ancak bir kısmının mutlu ve huzurlu olduklarını söylerken, evli kadın deneklerde bu oran % 64.7'ye çıkmaktadır. Benzer şekilde bekar erkek deneklerin % 40.0'i bu ailelerin genellikle mutlu ve huzurlu olduklarını söylerken, bekar kadın denekler buna % 24.5 oranında katılmaktadırlar. Bekar erkek deneklerin % 56.75'i çevrelerindeki ailelerin ancak bir kısmının mutlu ve huzurlu olduklarını söylerken, bekar kadın deneklerde bu oran % 70.3'e çıkmaktadır. Bu sonuçlardan kadın deneklerin çevrelerindeki aileleri, erkeklere nazaran daha büyük oranda mutsuz gördükleri ortaya çıkmaktadır. Burada kadın deneklerin daha olumsuz bir tavır takınmaları bir önceki başlıktaki verilere de uygunluk arz etmektedir. Ataerkil aile geleneğine sahip olan toplumumuzda kadınlar, aile içerisinde erkeklere nazaran daha edilgen olmakta ve daha çok yıpranmaktadırlar.

Acaba bireyler evlendiklerinde beklentileri ne ölçüde gerçekleşmektedir? Kadınlar ve erkekler arasında yukarıda ortaya çıkan farklılaşma bu konuda da ortaya çıkmakta mıdır? Araştırmamız neticesinde erkeklerin yapmış oldukları evlilikten daha tatminkar oldukları görülmüştür. Düşündüğü ve özlediği aile ortamını bulan erkeklerin oranı kadınlardan fazladır. Bu sonuç daha önceki iki sorunun sonuçlarıyla paralellik arz etmektedir.

Tablo 6a. Evli Grubun Kurmuş Oduğu Aileler, Düşündükleri ve Özledikleri Mutlu Ortamı Sağladı mı?

	Benim böyle bir beklentim yoktu.	Düşündüğüm ve özlediğim aile ortamı gerçekleşmedi.	Düşündüğüm ve özlediğim aile ortamı kısmen gerçekleşti.	Düşündüğüm ve özlediğim aile ortamı büyük oranda gerçekleşti.	TOPLAM
Kadın	9 % 5.8	10 % 6.4	59 % 37.8	78 % 50.0	156 % 46.2
Erkek	2 % 1.1	10 % 5.5	58 % 31.9	112 % 61.5	182 % 53.8
TOPLAM	11 % 3.3	20 % 5.9	117 % 34.6	190 % 56.2	338 % 100.0

$X^2= 8.59$

SD= 3

P< 0.05 (Önemli)

Tablo 6a'ya baktığımızda kadınların beklentilerinin daha düşük düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Kadın denekler içerisinde beklentilerinin büyük oranda gerçekleştiğini söyleyenlerin oranı % 50.0'dir; bu oran erkeklerde % 61.5 seviyesindedir. Çok dikkat çekici olarak böyle bir bek-

lentisinin olmadığını söyleyen kadın deneklerin oranı % 5.8 iken, bu oran erkeklerde % 1.1'e düşmektedir. Buradan da kadınların evliliğe başlarken erkeklere nazaran daha az mutluluk hayalleri kurduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Şüphesiz kadınlar evlenirken, 20-22 yıllık evlilik öncesi hayatları içerisinde aile içi pek çok mutsuz kadın örneğiyle karşılaştıklarından beklentileri daha az olmaktadır. Ancak genel toplam içerisinde beklentilerinin büyük oranda gerçekleştiğini söyleyen deneklerin oranının % 56.2 düzeyinde olması sevindiricidir.

Bekar deneklerin beklentilerini sorduğumuzda kadın ve erkek denekler arasında önemli bir farklılaşma tesbit edilmemiştir.

Tablo 6b. Bekar Grubun Kurmayı Planladığı Ailenin Nasıl Olacağı Konusundaki Düşünceleri

	Kararsızım, bu konuyu derinlemesine düşünmedim.	Mutlu ve huzurlu bir ortam olacağını düşünüyorum.	Mutlu ve huzurlu bir ortam olacağını düşünmüyorum.	TOPLAM
Kadın	42 % 21.9	141 % 73.4	9 % 4.7	192 % 45.6
Erkek	55 % 24.0	164 % 71.6	10 % 4.4	229 % 54.4
TOPLAM	97 % 23.0	305 % 72.4	19 % 4.5	421 % 100.0

$X^2= 0.27$

SD= 2

P> 0.05 (Önemsiz)

Tablo 6b'ye baktığımızda dikkatimizi iki nokta çekmektedir. Birincisi bekarlar kurmayı düşündükleri ailelerin mutlu ve huzurlu olacağı konusunda ümitlidirler. Bekar deneklerin % 72.4'ü kuracakları ailenin mutlu ve huzurlu bir ortam olacağını düşündüklerini söylemektedirler. Ancak bekar grup içerisinde bu konuyu hiç düşünmediğini söyleyenlerin oranı % 23.0'tür. Ki çoğunlukla evlilik çağında olan bir grup için bu oran yüksek sayılmalıdır.

Anne-babanın evli çocukların yanında kalması aile içi ilişkileri, özellikle de karı-koca ilişkilerini önemli ölçüde etkileyen bir faktördür. Ülkemizde huzurevleri yaygın değildir ve yaşlı insanları huzurevine vermek bir gelenek haline gelmediği gibi bu şekilde davrananlar da kınanmaktadır. Nitekim araştırmamızda yaşlı insanların huzurevine verilmesi gerektiğini düşünenlerin oranı çok düşük çıkmıştır. Ülkemizde yaşlılar genellikle erkek çocuklarının yanında kalmaktadır. Dolayısıyla evin gelini ile anne-baba arasında anlaşmazlıklar daha çok yaşanmaktadır. Koca kendi anne-babasına kendi evinde bakmak istemekte ancak kadın bunu istememektedir. Nitekim araştırma bulgularımız da bu durumu desteklemektedir. Kadı-

nın baştan beri evin içerisinde "gelin" statüsünde olması, onun "evin hanımı" olmasını engellemekte, kocası ve çocuklarıyla ilişkileri önemli ölçüde engellemektedir. Yaşlı anne-babanın aileye sonradan gelişinde de benzer problemler yaşanmaktadır.

Tablo 7a. Evli Grubun Yaşlı veya Tek Başına Kalan Anne-Babanın Evli Çocuklarının Yanında Kalması Konusundaki Düşünceleri

	Aynı evde yaşamalı.	Ayrı ev açarak ilgilenilmeli.	Huzurevine verilmeli.	Başka	TOPLAM
Kadın	61 39.4	90 % 58.1	1 % 0.6	3 % 1.9	155 % 46.4
Erkek	124 69.3	54 % 30.2	-	1 % 0.6	179 % 53.6
TOPLAM	185 % 55.4	144 % 43.1	1 % 0.3	4 % 1.2	334 % 100.0

$X^2= 30.88$

SD= 3

P< 0.001 (Önemli)

Tablo 7a'ya baktığımızda evli deneklerden erkeklerin % 69.3'ü bu durumda olan anne-babanın evli çocuklarıyla beraber yaşamaları gerektiğini söylerken bu oran kadınlarda % 39.4 seviyesine inmektedir. Kadınların % 58.1'i onlara ayrı bir ev açılması gerektiğini söylerken erkeklerde bu oran ise % 30.2'dir.

Anne-baba ile aynı evde yaşamamanın getirdiği problemler konusunda her ne kadar toplumda yaygın bir kanaat varsa, bireyler böyle bir problemi yaşamadan tam olarak kavrayamamaktadırlar. Nitekim araştırmamızda, evli deneklerin şu andaki düşünceleriyle bekarlıklarında düşünceleri arasında bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 7b. Evli Grubun Bekar İken, Yaşlı veya Tek Başına Kalan Anne-Babanın, Evli Çocuklarının Yanında Kalması Konusundaki Düşünceleri

	Aynı evde yaşamalıdır diyordum.	Ayrı ev açarak onlarla ilgilenmeli diyordum.	Huzurevine verilmelidir-ler diyordum.	Başka	TOPLAM
Kadın	72 47.7	71 % 47.0	1 % 0.7	7 % 4.6	151 % 45.9
Erkek	133 74.7	44 % 24.7	-	1 % 0.6	178 % 54.1
TOPLAM	205 % 62.3	115 % 35.0	1 % 0.3	8 % 2.4	329 % 100.0

$X^2= 27.96$

SD= 3

P< 0.001 (Önemli)

Tablo 7a ve Tablo 7b'yi karşılaştırdığımızda evli deneklerin evlilik öncesi düşüncelerinde hem kadınlarda hem de erkeklerde şu andaki düşüncelerine göre bir gerileme olduğu görülmektedir. Kadın deneklerin % 47.7'si bekarlıklarında, yaşlı anne-baba aynı evde kalmalıdır diye düşünürken; evlendikten sonra bu şekilde düşünenlerin oranı % 39.6'ya düşmüştür. Erkek deneklerin de % 74.7'si bekarlıklarında, yaşlı anne-baba aynı evde kalmalıdır diye düşünürken; evlendikten sonra bu şekilde düşünenlerin oranı % 69.3'e düşmüştür.

Bekar deneklere bu konudaki düşünceleri sorulduğunda yine kadın ve erkek denekler arasında farklılaşma görülmüştür.

Tablo 7c. Bekar Grubun Yaşlı veya Tek Başına Kalan Anne-Babanın, Evli Çocuklarının Yanında Kalması Konusundaki Düşünceleri

	Aynı evde yaşamalıdır.	Ayrı ev açarak onlarla ilgilenmeli.	Huzurevine verilmeli.	Başka	TOPLAM
Kadın	64 33.2	118 % 61.1	-	11 % 5.7	193 % 45.7
Erkek	142 62.0	80 % 34.9	-	7 % 3.1	229 % 54.3
TOPLAM	206 % 48.8	198 % 46.9	-	18 % 4.3	422 % 100.0

$X^2= 34.89$

SD= 2

P< 0.001 (Önemli)

Tablo 7c'ye baktığımızda bekar deneklerden erkeklerin % 62.0'si bu durumda olan anne-babanın evli çocuklarıyla beraber yaşamaları gerektiğini söylerken bu oranın kadınlarda % 33.2 seviyesine indiği görülmektedir. Kadınların % 61.1'i onlara ayrı bir ev açılması gerektiğini söylerken erkeklerde bu oran ise % 34.9'dur.

Bu konuda vereceğimiz en son bulgu boşanmadır. Şüphesiz boşanma evliliğin olumsuz gidişatının en önemli göstergesidir. Aile araştırmalarında kullanılan temel kavramsal çerçevelerden "gelişim çerçevesi"ne göre aile içi ilişkiler zaman süreci içerisinde sürekli değişir. İlk evlilik yılları, çocukların dünyaya gelmesi, büyümesi, çocukların evlenip ayrılması aşamalarındaki ilişkiler sürekli değişmektedir.⁸ Buna paralel olarak Prof. Dr. Engin Eker, evlilikte temel olarak üç dönemin olduğunu söylemektedir. Evliliğin ilk beş senesi birinci dönemin karşılığıdır. Eşler 30 yaşına ulaşmışlardır. Bu dönemde boşanmalar sıklıkla görülür. İkinci dönem çocukla-

⁸ Önal Sayın, "Aile İçi İlişkilerin Toplum ve Birey Boyutunda Çözümlemesi", *Aile Yazıları 4-Evlilik Kurumu ve İlişkileri*, Der., B. Dikeçligil, A. Çiğdem, Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara, 1990, (ss. 531-548), s.535.

rın ergenliğe geçtiği dönemdir. Eşler 45-50 yaşına varmışlardır. Üçüncü dönem ise, çocukların evden uzaklaştığı, karı-kocanın başbaşa kaldıkları, bedensel ve ruhsal rahatsızlıkların sıkça görüldüğü dönemdir.⁹ Gerçekten boşanma istatistiklerine baktığımızda Türkiye'de 1994 yılı itibariyle boşanmaların % 47.27'sinin evliliğin ilk beş yılı içinde olduğu görülmektedir.¹⁰ Biz bu temel bilgilere dayanarak çiftlere evliliklerinin ilk yıllarında boşanmayı düşünüp düşünmediklerini sorduk. Aldığımız cevapları karşılaştırdığımızda kadınların erkeklere oranla çok daha fazla boşanmayı düşündüğünü gördük.

Tablo 8. Evli Grubun Evliliklerinin İlk Yıllarında Boşanmayı Düşünme Oranları

	Evet, çok az	Evet, sık sık	Hayır	TOPLAM
Kadın	34 % 21.9	7 % 4.5	114 % 73.5	155 % 46.7
Erkek	19 % 10.7	5 % 2.8	153 % 86.4	177 % 53.3
TOPLAM	53 % 16.0	12 % 3.6	267 % 80.4	332 % 100.0

$X^2= 8.85$

$SD= 2$

$P< 0.05$ (Önemli)

Tablo 8'de görüldüğü gibi evli kadın deneklerin % 21.9'u zaman zaman boşanmayı düşündüklerini, % 4.5'i de sık sık boşanmayı düşündüklerini ifade etmişlerdir. Evli erkek deneklerde zaman zaman da olsa boşanmayı düşünenlerin oranı % 10.7, sık sık boşanmayı düşünenlerin oranı ise % 2.8'dir. Görüleceği üzere boşanmayı düşünme konusunda kadın denekler oran olarak daha ileridedir. Bu sonuç kadınların evliliğe bakışlarında, çevrelerindeki ailelere bakışlarında ortaya çıkan bulgularla paralellik arz etmektedir.

Aile kurumuyla ilgili olarak yaptığımız araştırmada medeni duruma göre de bir takım farklılıkların olduğunu tesbit ettik. Her iki grup arasında yaptığımız mukayese bize iki şeyin ölçümü konusunda yardımcı olacaktır. Birincisi, aile kurumu ile ilgili tutumlarda bir önceki nesille bir sonraki nesil arasında fark olup olmadığını tesbit etmek; ikincisi, bekar grubun henüz tam olarak tecrübe etmedikleri aile hakkında ne derece bilgili ve bilinçli olduklarını tesbit etmek.

⁹ Engin Eker, "Evlilik ve Sorunları", *Kadın ve Cinsellik*, Yayıncı Haz., Necla Arat, Say Yay., İstanbul, 1993, (ss.87-96), s. 89.

¹⁰ *Boşanma İstatistikleri 1994*, s. 7.

Bu çerçevede aile kurumuna bakış konusunda evli ve bekar denekler arasında önemli bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Medeni Durumlarına Göre Deneklerin Aile Kurumuna Bakışı

	Kesinlikle karşıyım	...Kişilerin tercihi-ne bırakılmalı	Olmalı...	Olmalı ve güçlendirilmeli...	TOPLAM
Evli	3 % 0.9	25 % 7.4	50 % 14.7	261 % 77.0	339 % 44.4
Bekar	15 % 3.5	71 % 16.7	71 % 16.7	267 % 63.0	424 % 55.6
TOPLAM	18 2.4	96 12.6	121 15.9	528 69.2	763 % 100.0

$X^2= 24.59$

SD= 3

P< 0.001 (Önemli)

Tablo 9'a baktığımızda her iki grupta da evliğe karşı olanların oranının son derece düşük olduğunu görüyoruz: Evli grupta % 0.9, bekar grupta % 3.5. Her iki grupta da deneklerin büyük çoğunluğu ailenin olması ve güçlendirilmesi gerektiği görüşüne katılmaktadırlar: Evlilerde % 77.0, bekarlarda % 63.0. Ancak bekar deneklerin aile kurumuna bağlılıklarının evli gruba göre daha düşük düzeyde olduğu gözlenmiştir. Zira biraz önce de görüldüğü gibi bekar grup içerisinde ailenin olması ve güçlendirilmesi yönünde görüş belirtenlerin oranı evli deneklere göre daha düşüktür. Bunun yanında aile kurumuna karşı olan bekar deneklerin oranı evli deneklere göre daha yüksektir. "Mutlaka olması gerektiğini düşünmüyorum, kişilerin tercihi-ne bırakılmalı" görüşüne katılan bekar deneklerin oranı da evli deneklerden daha fazladır: Evli deneklerde % 7.4, bekar deneklerde % 16.7.

Karı-koca arasında aile içi problemlerin sebeplerinden biri olarak gördüğümüz yaşlı anne-babanın bakımı konusunda da, bekar denekler ile evli denekler arasında önemli bir farklılaşma gözlenmektedir. Biz konunun daha çarpıcı olarak ortaya konması için evlilerin bekarlıklarındaki düşünceleri ile bekarların şu anda sahip oldukları düşünceleri karşılaştırmak istedik. Aşağıdaki tabloda yer alan veriler bu iki duruma göre ortaya konmuş ve istatistiksel değerlendirmeler yapılmıştır. Ancak evli deneklerde gözlenen değişimi de ortaya koymak amacıyla evlilerin şu anda sahip oldukları düşünceler de tablonun içerisine yerleştirilmiş; fakat istatistiksel değerlendirmeye dahil edilmemiştir.

Tablo 10. Yaşlı Anne-Babanın Bakımı Konusunda Evli Deneklerin Bekarlıklarında ve Bekar Deneklerin Şu Anda Sahip Oldukları Düşüncelerin Karşılaştırılması:

	Aynı evde yaşamalı.	Ayrı ev açarak ilgilenilmeli.	Huzurevine verilmeli.	Başka	TOPLAM
Evli (Bekarlığında-ki düşüncesi)	205 % 62.3	115 % 35.0	1 % 0.3	8 % 2.4	329 % 43.8
Evli (Şimdiki düşüncesi)	185 % 55.4	144 % 43.1	1 % 0.3	4 % 1.2	334 % 100.0
Bekar	206 % 48.8	198 % 46.9	-	18 % 4.3	422 % 56.2
TOPLAM	411 % 54.7	313 % 41.7	1 % 0.1	26 % 3.5	751 % 100.0

$X^2= 15.58$

SD= 3

P< 0.05 (Önemli)

Tablo 10'a baktığımızda evlilerin bekarlıklarındaki ve bekarların şu andaki düşünceleri arasında önemli bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Evlilerin % 62.3'ü bekarlıklarında yaşlı anne-baba evli çocuklarla kalmalıdır derken, bekar deneklerde bu oran % 48.8'dir. Evli deneklerden % 35.0'i yaşlı bekarlıklarında, yaşlı anne-babaya ayrı bir ev açılmalı derken, bekar deneklerde bu oran % 46.9'a çıkmaktadır. Aradaki farkın sebebi belki yeni neslin evlilik sonrası yeni çiftin ebeveynleriyle olan problemlerin daha çok farkında olması olarak düşünülebilir. Ancak kanaatimizce aradaki farkın sebebi yeni neslin ebeveyninden daha çok bağımsız olma isteği, ayrı olarak kurdukları aileye onların gölgelerinin düşmesini istememeleridir. Evli deneklerin evlilik öncesi ve evlilik sonrası düşüncelerindeki değişime bakarak söyleyecek olursak bekar deneklerdeki "yaşlı anne-baba evli çocuklarla aynı evde yaşamalıdır" şeklindeki % 48.8'lik oran biraz daha aşağıya düşecektir.

Evli deneklerin evliliklerinin ilk yıllarında boşanmayı düşünüp düşünmedikleri Tablo 8'de incelenmişti. Buna göre evli deneklerin % 19.6'sının az veya çok boşanmayı düşünmüş olduklarını görmüştük. Şüphesiz hiç kimse evlenirken birgün boşanacağını düşünmez. Ancak yine de çevresinde boşanma örneklerini gördüğü için evlilik sonrasında boşanmanın da olabileceği herkes tarafından kabul edilir. Evli deneklere, "Bekarlığınızda, evlilik sonrası ilk yıllarda boşanmayı düşüneneğinizi tahmin ediyor muydunuz?" şeklinde bir soru yönelttiğimizde "Evet" veya "Belki olabilir diyordum," şeklinde cevap verenlerin oranı toplam % 13.9 çıkmıştır. Bu oranı yukarıdaki % 19.9'luk oranla karşılaştırdığımızda evli deneklerin beklediklerinden daha fazla problemle karşılaştıklarını ve tah-

min ettiklerinden daha fazla boşanmayı düşündüklerini ortaya koymaktadır. Peki şu andaki bekarlar bu konuda ne düşünmektedir?

Tablo 11. Medeni Duruma Göre (Evli Grubun Bekarlıklarındaki- Bekar Grubun Şimdiki) Evliliğin İlk Yıllarında Boşanmayı Düşünme Durumunun Dağılımı:

	Evvet	Belki olabilir di- yor(d)um	Hayır	TOPLAM
Evli	1 % 0.3	45 % 13.6	284 % 86.1	330 % 43.9
Bekar	13 % 3.1	101 % 23.9	308 % 73.0	422 % 56.1
TOPLAM	14 % 1.9	146 % 19.4	592 % 78.7	752 % 100.0

$X^2= 21.80$

SD= 2

P< 0.001 (Önemli)

Tablo 11'e baktığımızda bekar deneklerin toplam % 27.0'sinin evliliğin ilk yıllarında boşanmayı düşüneceklerini tahmin ettikleri görülmektedir. Bu oran evli grubun bekarlıklarında düşüncesinin hemen hemen iki katıdır. Bunun sebebi kanaatimizce, Tablo 9'da da görüldüğü gibi, yeni neslin aile kurumunu sahiplenme düzeyinin eski nesle göre daha düşük olmasıdır.

3.2. Sosyo-Ekonomik Durum

Sosyo ekonomik seviye açısından bekar grubun aile kurumuna bakışında farklılık olduğu gözlenmektedir. Aile kurumuna en fazla bağlı ve en çok sahiplenilen sosyal tabaka orta tabakadır.

Tablo 12a. Bekar Grubun Sosyo-Ekonomik Durumuna Göre Aile Kurumuna Bakışı

	Kesinlikle karşıyım	...Kişilerin terci- hine bırakılmalı	Olmali...	Olmali ve güç- lendirilmeli...	TOPLAM
Yoksul- Ortann Alta	4 % 13.8	4 % 13.8	6 % 20.7	15 % 51.7	29 % 6.9
			(% 72.4)		
Orta	7 2.3	54 17.9	44 14.6	197 65.2	302 71.7
			(% 79.8)		
Ortann Üstü- Zengin	4 % 4.4	13 % 14.4	21 % 23.3	52 % 57.8	89 % 21.4
			(% 81.1)		
TOPLAM	15 % 3.6	71 % 16.9	71 % 16.9	264 % 62.7	421 % 100.0

$X^2= 15.32$

SD= 6

P< 0.05 (Önemli)

Tablo 12a'ya baktığımızda orta tabakanın % 65.2'si "aile kurumu olmalı ve güçlendirilmeli" şeklinde görüş belirtirken, bu oranın ortanın üstü ve zengin tabakada % 57.8'e, ortanın altı ve yoksul tabakada % 51.7'e düştüğünü görüyoruz. Aile kurumuna karşı olanlar orta tabakada % 2.3 iken, bu oran ortanın üstü ve zengin tabakada % 4.4'e, ortanın altı ve yoksul tabakada % 13.8'e çıkmaktadır. Bekar grupta "olması gerektiğini düşünüyorum" ve "olması ve güçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum" şeklinde görüş belirtenlerin oranlarını topladığımızda aile kurumuna sahiplenme oranının yoksuldan zengine doğru arttığı görülmektedir. Ortanın altı ve yoksul kesimde bu iki oranın toplamı % 72.4 iken, orta tabakada % 79.8'e, ortanın üstü ve zengin kesimde 81.1'e çıkmaktadır.

Evli grubun sosyo-ekonomik seviye açısından aile kurumuna bakısında ise önemli bir farklılaşma gözlemlenmemektedir. Ancak bu grupta da yoksuldan zengine doğru çıktıkça "olması gerektiğini düşünüyorum" ve "olması ve güçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum" şeklinde görüş belirtenlerin oranının toplamının düzenli olarak arttığı görülmektedir. Ortanın altı ve yoksul kesimde bu iki oranın toplamı % 84.3 iken, orta tabakada % 92.4'e, ortanın üstü ve zengin kesimde 93.2'ye çıkmaktadır.

Tablo 12b. Evli Grubun Sosyo-Ekonomik Durumuna Göre Aile Kurumuna Bakışı

	Kesinlikle karşıyım	...Kişilerin tercihi bırakılmalı	Olmalı...	Olmalı ve güçlendirilmeli...	TOPLAM
Yoksul-Ortanın Altı	2 % 5.3	4 % 10.5	5 % 13.2	27 % 71.1	38 % 11.3
			(% 84.3)		
Orta	1 % 0.4	16 % 7.2	31 % 13.9	175 % 78.5	223 66.6
			(% 92.4)		
Ortanın Üstü-Zengin	-	5 % 6.8	14 % 18.9	55 % 74.3	74 % 22.1
			(% 93.2)		
TOPLAM	3 % 0.9	25 % 7.5	50 % 14.9	257 % 76.7	335 % 100.0

$X^2= 11.13$

SD= 6

P> 0.05 (0.08- Önemsiz)

Yoksul gruptan zengin gruba doğru yükseldikçe aile kurumunu sahiplenme oranının yükselmesi aile kurumunun sağlıklı yürümesinde ekonomik faktörlerin de önemli rol oynadığını göstermektedir. Gerçekten de ekonomik problemler aile içi ilişkileri etkilemekte ve gerek karı-koca ve gerekse ebeveyn-çocuklar arasında pek çok probleme yol açmaktadır.

Bekar deneklerin sosyo-ekonomik düzeyine göre çevredeki ailelere bakışlarında da farklılık tesbit edilmiştir.

Tablo 13. Bekar Grubun Sosyo-Ekonomik Seviyelerine Göre Öncelikle Kendi Ailelerini, Sonra Yakın Çevredeki Aileleri Göz Önüne Aldıklarında Bu Aileler Hakkında Düşündükleri

	Genellikle mutlu ve huzurlu...	Ancak bir kısmı mutlu ve huzurlu...	Hiçbiri mutlu ve huzurlu değil...	TOPLAM
Yoksul-Ortanın altı	7 % 24.1	17 % 58.6	5 % 17.2	29 % 6.9
Yoksul	96 % 32.0	194 % 64.7	10 % 3.3	300 % 71.6
Yoksulun Üstü-Zengin	33 % 36.7	54 % 60.0	3 % 3.3	90 % 21.5
TOPLAM	136 % 32.5	265 % 63.2	18 % 4.3	419 % 100.0

$X^2= 13.62$

SD= 4

P< 0.05 (Önemli)

Tablo 13'te görüldüğü gibi yoksul ve ortanın altı kesimdeki denekler çevrelerindeki ailelerin % 24.1'nin genellikle mutlu ve huzurlu olduklarını söylerken, bu oran orta kesimde % 32.0'ye, ortanın üstü ve zengin kesimde ise % 36.7'ye çıkmaktadır. Yoksul ve ortanın altı kesimde çevredeki ailelerin hiç birinin mutlu olmadığını söyleyenlerin oranı da % 17.2 seviyesindedir. Diğer iki kesimde de bu oran % 3.3 seviyesindedir. Ancak evli deneklerde bekar deneklerde olduğu gibi anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

3.3. Dinî İnanç Düzeyi

Dinî inanç aile kurumu ve aile içi ilişkiler konusunda önemli bir değişkendir. Din, insanlara aile kurmayı ve aileye sadakati emretmektedir. Bu çerçevede örneğin Katoliklerde boşanmak dinen "haram"dır. İslâm Dini her ne kadar boşanmanın meşru olduğunu kabul etmişse de, yine de boşanmanın Allah katında meşru fiillerin en kötüsü olduğunu ilke olarak benimsemiştir.¹¹ Din, aileyi kendi asli yuvası olarak düşünür. Çünkü kişi ilk dinî terbiyesini burada alır. Ruhunun derinliklerine uzanan dinî inanç küçük yaşlardan itibaren burada şekillenir.¹² Din aileyi yücelttiği, aile değerleri üzerinde ısrarla durduğu ölçüde, dindar bireyin aileye daha çok

¹¹ Hz. Peygamber @, "Allah'ın helal kıldığı şeyler arasında en sevmediği şey boşanmadır," demektedir. İbrahim Canan, *Kütüb-i Sütte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yay., Ankara, 1991, c. 11, s. 452.

¹² Kerim Yavuz, *Çocuk ve Din*, Çocuk Vakfı Yay., İstanbul, 1994, s. 159, 286 vd.

sarılaçağı açıktır. Araştırmamızda da bu paralelde dinî inanç düzeyi yüksek olan bireylerin aileyi daha çok benimsedikleri ve sahiplendikleri görülmüştür. Dinî inanç düzeylerine göre deneklerin aile kurumuna bakışlarını karşılaştırdığımızda, dinî inanç düzeyi yükseldikçe ailenin olması ve güçlendirilmesi yönünde görüş belirtenlerin oranı artmıştır.

Tablo 14a. Evli Grubun Dinî İnanç Düzeyine Göre Aile Kurumuna Bakışı

	Kesinlikle karşıyım	Kişilerin tercihine bırakılmalı	Olmalı..	Olmalı ve güçlendirilmeli..	TOPLAM
İnanmıyorum- inanıyorum, ancak şüphelerim var.	1 % 5.6	4 % 22.2	4 % 22.2	9 % 50.0	18 % 5.4
İnanmıyorum, ancak ibadet ve yasakların az bir kısmını yerine getiriyorum.	2 % 1.0	21 % 10.9	36 % 18.7	134 % 69.4	193 57.4
İnanmıyorum ve ibadetlerin ve yasakların hemen hepsini yerine getiriyorum.	-	-	9 % 7.2	116 % 92.8	125 % 37.2
TOPLAM	3 % 0.9	25 % 7.4	49 % 14.6	259 % 77.1	336 % 100.0

$X^2= 37.96$

$SD= 6$

$P< 0.001$ (Önemli)

Tablo 14b. Bekar Grubun Dinî İnanç Düzeyine Göre Aile Kurumuna Bakışı

	Kesinlikle karşıyım	Kişilerin tercihine bırakılmalı	Olmalı..	Olmalı ve güçlendirilmeli..	TOPLAM
İnanmıyorum- inanıyorum, ancak şüphelerim var.	8 % 16.3	21 % 42.9	11 % 22.4	9 % 18.4	49 % 11.7
İnanmıyorum, ancak ibadet ve yasakların az bir kısmını yerine getiriyorum.	2 % 2.7	44 % 16.7	50 % 19.0	162 % 61.6	263 62.8
İnanmıyorum ve ibadetlerin ve yasakların hemen hepsini yerine getiriyorum.	-	6 % 5.6	10 % 9.3	91 % 85.0	107 % 25.5
TOPLAM	15 % 3.6	71 % 16.9	71 % 16.9	262 % 62.5	419 % 100.0

$X^2= 83.40$

$SD= 6$

$P< 0.001$ (Önemli)

Tablo 14a ve 14b'de deneklerin dinî inanç durumlarına göre aile kurumuna bakışlarında farklılaşma görülmektedir. Evli deneklerde dinî inanç düzeyi yüksek olanların % 92.8'i "aile kurumu olmalı ve güçlendirilmeli" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Dinî inanç düzeyi yüksek evli deneklerde "Aile kurumuna karşıyım" veya "Mutlaka olması gerektiğini düşünmüyorum, kişilerin tercihine bırakılmalı" şeklinde görüş belirten hiç kimse yoktur. Bekar deneklerde dinî inanç düzeyi yüksek olanların % 85.0'i "aile kurumu olmalı ve güçlendirilmeli" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Dinî inanç düzeyi yüksek bekar deneklerde "Aile kurumuna karşıyım" şeklinde görüş belirten hiç kimse yoktur.

Benzer şekilde bekar grubun dinî inanç düzeyine göre çevredeki ailelere bakışında da farklılıklar tesbit edilmiştir.

Tablo 15. Bekar Grubun Dinî İnanç Durumuna Göre Öncelikle Kendi Ailelerini, Sonra Yakın Çevredeki Aileleri Göz Önüne Aldıklarında Bu Aileler Hakkında Düşündükleri

	Genellikle mutlu ve huzurlu ..	Ancak bir kısmı mutlu ve huzurlu..	Hiçbiri mutlu ve huzurlu değil..	TOPLAM
Dine inanmıyorum-Dine inanıyorum, ancak şüphelerim var.	6 % 12.2	34 % 69.4	9 % 18.4	49 % 11.8
Dine inanıyorum, ancak ibadetlerin ve yasakların az bir kısmını yerine getiriyorum.	79 % 30.2	176 % 67.2	7 % 2.7	262 % 62.8
Dine inanıyorum ve ibadetlerin ve yasakların hemen hepsini yerine getiriyorum.	54 % 50.9	50 % 47.2	2 % 1.9	106 % 25.4
TOPLAM	139 % 33.3	260 % 62.4	18 % 4.3	417 % 100.0

$X^2= 47.98$

SD= 4

P< 0.001 (Önemli)

Tablo 15'te görüldüğü gibi dinî inanç düzeyi düşük deneklerde çevredeki aileleri mutlu ve huzurlu olarak görenlerin oranı % 12.2 iken, bu oran dinî inanç düzeyi orta olan grupta % 30.2'ye, dinî inanç düzeyi yüksek olan grupta % 50.9'a çıkmaktadır. Benzer şekilde dinî inanç düzeyi düşük olan grupta çevrelerindeki ailelerin hiçbirinin mutlu olmadığını söyleyenlerin oranı % 18.4 iken, bu oran dinî inanç düzeyi orta olan grupta % 2.7'ye, dinî inanç düzeyi yüksek olan grupta % 1.9'a düşmektedir. Ancak evli deneklerde bekar deneklerde olduğu gibi anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Bekar grubun kurmayı düşündüğü aile konusundaki beklentilerin-

de de dinî inanç düzeyine göre farklılık olduğu gözlenmiştir:

Tablo 16. Bekar Grubun Dinî İnanç Durumuna Göre Kurmayı Planladığı Ailenin Nasıl Olacağı Konusundaki Düşünceleri

	Kararsızım, bu konuyu derinlemesine düşünmedim.	Mutlu ve huzurlu bir ortam olacağını düşünüyorum.	Mutlu ve huzurlu bir ortam olacağını düşünmüyorum.	TOPLAM
İnanmıyorum-inanıyorum, ancak şüphelerim var.	25 % 52.1	21 % 43.8	2 % 4.2	48 % 11.5
İnanıyorum, ancak ibadet ve yasakların az bir kısmını yerine getiriyorum.	56 % 21.4	192 % 73.3	14 % 5.3	262 % 63.0
İnanıyorum ve ibadetlerin ve yasakların hemen hepsini yerine getiriyorum.	14 % 13.2	90 % 84.9	2 % 1.9	106 % 25.5
TOPLAM	95 % 22.8	303 % 72.8	18 % 4.3	416 % 100.0

$X^2 = 32.31$

SD= 4

P < 0.001 (Önemli)

Dinî inanç düzeyi düşük grupta kuracakları ailenin mutlu ve huzurlu bir ortam olacağını düşünenler % 43.8 iken, bu oran dinî inanç düzeyi orta olanlarda % 73.3 seviyesine, dinî inanç düzeyi yüksek olanlarda % 84.9 seviyesine çıkmaktadır. Benzer şekilde dinî inanç düzeyi düşük grupta kuracakları ailenin nasıl olacağını hiç düşünmediklerini belirtenlerin oranı % 52.1 iken, bu oran dinî inanç düzeyi orta olanlarda % 21.4 seviyesine, dinî inanç düzeyi yüksek olanlarda % 13.2 seviyesine inmektedir. Buradan hareketle dinî inanç düzeyi yüksek olanların kuracakları aileyi daha çok düşündüğü ve mutluluğu konusunda daha ümitli oldukları ortaya çıkmaktadır.

Dinî inanç düzeylerine göre yaşlı veya tek başına yaşayan anne-babanın, bakımları için, evli çocuklarının yanında kalması konusundaki düşünceleri de farklılaşma göstermektedir. Evli deneklerden dinî inanç düzeyi orta olanların % 40.8'i bu durumda olan anne-babanın evli çocuklarıyla beraber yaşamaları gerektiğini söylerken bu oran dinî inanç düzeyi düşük olanlarda % 61.1'e, dinî inanç düzeyi yüksek olanlarda % 77.0'e yükselmektedir.

Tablo 17a. Evli Grubun Yaşlı veya Tek Başına Kalan Anne-Babanın, Evli Çocuklarının Yanında Kalması Konusundaki Düşüncelerinin Dinî İnanç Düzeyine Göre Dağılımı

	Aynı evde..	Ayrı ev açarak..	Huzur-evine..	Başka	TOPLAM
İnanmıyorum-inanıyorum, ancak şüphelerim var.	11 % 61.1	5 % 27.8	1 % 5.6	1 % 5.6	18 % 5.4
İnanıyorum, ancak ibadet ve yasakların az bir kısmını..	78 % 40.8	112 % 58.6	-	1 0.5	191 % 57.7
İnanıyorum ve ibadet ve yasakların hemen hepsini..	94 % 77.0	26 % 21.3	-	2 % 1.6	122 % 36.9
TOPLAM	183 % 55.3	143 % 43.2	1 % 0.3	4 % 1.2	331 % 100.0

$X^2= 63.96$

SD= 6

P< 0.001 (Önemli)

Evli deneklerin evlilik öncesi bu konudaki düşüncelerinde dinî inanç düzeylerine göre şu andaki düşüncelerine nisbetle bir gerileme olduğu görülmektedir. Dinî inanç düzeyi orta deneklerin bekarlıklarında % 49.7'si bekarlıklarında, yaşlı anne-baba aynı evde kalmalıdır diye düşünürken; evlendikten sonra bu oran % 40.8'e düşmüştür. Dinî inanç düzeyi düşük deneklerin % 70.6'sı bekarlıklarında, yaşlı anne-baba aynı evde kalmalıdır diye düşünürken; evlendikten sonra bu şekilde düşünenlerin oranı % 61.1'e düşmüştür. Dinî inanç düzeyi yüksek olan deneklerin de % 81.1'i bekarlıklarında, yaşlı anne-baba aynı evde kalmalıdır diye düşünürken; evlendikten sonra bu şekilde düşünenlerin oranı % 77.0'e düşmüştür.

Tablo 17b. Evli Grubun Yaşlı veya Tek Başına Kalan Anne-Babanın, Evli Çocuklarının Yanında Kalması Konusunda Bekarlıklarındaki Düşüncelerinin Dinî İnanç Düzeyine Göre Dağılımı

	Aynı evde.. diyordum	Ayrı ev açarak.. diyordum	Huzur-evine.. diyordum	Başka	TOPLAM
İnanmıyorum-inanıyorum, ancak şüphelerim var.	12 % 70.6	4 % 23.5	-	1 % 5.9	17 % 5.2
İnanıyorum, ancak ibadet ve yasakların az bir kısmını..	93 % 49.7	90 % 48.1	1 % 0.5	3 % 1.6	187 % 57.4
İnanıyorum ve ibadet ve yasakların hemen hepsini..	99 % 81.1	19 % 15.6	-	4 % 3.3	122 % 37.4
TOPLAM	204 % 81.1	113 % 34.7	1 % 0.3	8 % 2.5	326 % 100.0

$X^2= 37.48$

SD= 6

P< 0.001 (Önemli)

Bekar deneklere bu konudaki düşünceleri sorulduğunda yine dinî inanç düzeylerine göre bir farklılaşma görülmüştür. Dinî inanç düzeyi düşük bekar deneklerin % 20.8'si bu durumda olan anne-babanın evli çocuklarıyla beraber yaşamaları gerektiğini söylerken bu oran dinî inanç düzeyi orta deneklerde % 46.4 seviyesine, dinî inanç düzeyi yüksek deneklerde ise % 67.0 seviyesine yükselmektedir.

Tablo 17c. Bekar Grubun Yaşlı veya Tek Başına Kalan Anne-Babanın, Evli Çocuklarının Yanında Kalması Konusundaki Düşüncelerinin Dinî İnanç Düzeyine Göre Dağılımı

	Aynı evde..	Ayrı ev açarak..	Hızur-evine..	Başka	TOPLAM
Dine inanmıyorum-Dine inanıyorum, ancak şüphelerim var.	10 % 20.8	39 % 79.2	-	-	48 % 11.5
Dine inanıyorum, ancak ibadetlerin ve yasakların az bir kısmını yerine getiriyorum.	122 % 46.4	126 % 47.9	-	15 % 5.7	263 % 63.1
Dine inanıyorum ve ibadetlerin ve yasakların hemen hepsini yerine getiriyorum.	71 % 67.0	33 % 31.1	-	2 % 1.9	106 % 25.4
TOPLAM	203 % 48.7	197 % 47.2	-	17 % 4.1	417 % 100.0

$X^2= 36.33$

SD= 4

P< 0.001 (Önemli)

Tablolardan anlaşılacağı kadarıyla dinî inanç düzeyi yüksek olan denekler anne-babalarının yanlarında kalması noktasında daha hassastırlar. Ancak daha önceki pek çok konuda olduğu gibi bu konuda da bekar deneklerin evli deneklere göre bu düşüncüyü daha az oranda kabullendikleri görülmektedir. Bu oran bekar dinî inanç düzeyi yüksek deneklerde de bu şekildedir.

Evliliğin ilk yıllarında boşanmayı düşünmenin dinî inanç düzeyine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Çok az da olsa boşanmayı düşünenlerin oranı dinî inanç düzeyi düşük olanlarda % 38.9 iken, dinî inanç düzeyi orta olanlarda bu oran % 16.3, dinî inanç düzeyi yüksek olanlarda ise % 11.6'dır. Dinî inanç düzeyi yüksek olanların boşanmayı daha az düşündüğü ortaya çıkmaktadır.

Tablo 18a. Evli Deneklerden Evliliklerinin İlk Yıllarında Boşanmayı Düşünenlerin Dinî İnanç Düzeylerine Göre Dağılımı

	Evet, çok az	Evet, sık sık	Hayır	TOPLAM
İnanmıyorum-İnanıyorum, ancak şüphelerim var.	7 % 38.9	-	11 % 61.1	18 % 5.5
İnanıyorum, ancak ibadet ve yasakların az bir kısmını..	31 % 16.3	11 % 5.8	148 % 77.9	190 % 57.8
İnanıyorum ve ibadet ve yasakların hemen hepsini..	14 % 11.6	1 % 0.8	106 % 87.6	121 % 36.8
TOPLAM	52 % 15.8	12 % 3.6	265 % 80.5	329 % 100.0

$X^2=14.91$

SD= 4

P< 0.05 (Önemli)

Evli deneklerin bekarlıklarındaki düşüncelerde ise dinî inanç düzeyine göre bir farklılaşma tesbit edilememiştir. Ancak bekar deneklerde ise böyle bir farklılaşma söz konusudur.

Tablo 18b. Bekar Deneklerden Evliliklerinin İlk Yıllarında Boşanmayı Düşüneceklerini Tahmin Edenlerin Dinî İnanç Düzeylerine Göre Dağılımı

	Evet	Belki	Hayır	TOPLAM
İnanmıyorum-İnanıyorum, ancak şüphelerim var.	7 % 8.3	21 % 43.8	23 % 47.9	48 % 11.5
İnanıyorum, ancak ibadet ve yasakların az bir kısmını..	9 % 3.4	68 % 25.9	186 % 70.7	263 % 63.1
İnanıyorum ve ibadet ve yasakların hemen hepsini..	-	11 % 10.4	95 % 89.6	106 % 25.4
TOPLAM	13 % 3.1	100 % 24.0	304 % 72.9	417 % 100.0

$X^2=32.30$

SD= 4

P< 0.001 (Önemli)

Tablo 18b'de görüldüğü gibi dinî inanç düzeyi düşük olan deneklerin % 8.3'ü evliliğin ilk yıllarında boşanmayı düşüneceklerini ifade ederken, bu oran dinî inanç düzeyi orta deneklerde % 3.4'e inmektedir. Dinî inanç düzeyi yüksek olan deneklerde böyle bir şeyi düşünen hiç kimse yoktur. Dinî inanç düzeyi düşük deneklerde evliliğin ilk yıllarında belki boşanmayı düşünebileceklerini ifade edenlerin oranı % 43.8 iken, dinî inanç düzeyi orta olan deneklerde bu oran % 25.9'a, dinî inanç düzeyi yüksek olanlarda ise % 10.4'e düşmektedir. Bu sonuçlardan dinî inanç düzeyi yüksek olan bekar deneklerin yapacakları evliliğe daha çok güvendikleri ve daha umutlu oldukları ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Türkiye'de istatistiksel olarak konuya baktığımızda aile kurumunun çok güçlü bir durumda olduğunu söylemek mümkündür. Ancak konuya derinlemesine yaklaşıp bireyler arası boyuta indiğimizde durum değişmektedir. Gerçekten genel anlamda konu ele alındığında aile kurumunun güçlü olduğu ve toplum tarafından sahiplendiği ve benimsendiği açıktır. Ancak özellikle kadın ve erkekler arasında önemli farklılaşmalar görülmektedir. Erkekler genel olarak evliliklerinden daha memnundurlar. Beklentilerine büyük oranda kavuşmuşlardır. Çevrelerindeki ailelerin de böyle olduğunu düşünmektedirler. Ancak kadınlar evliliklerinde, erkeklere nisbetle daha az oranda mutludurlar; beklentilerine daha az oranda nail olabilmişlerdir ve çevrelerindeki ailelerin de böyle olduğunu düşünmektedirler. Kadınların davranış olarak olmasa bile tutum olarak aileyi sahiplenme ve benimseme düzeyleri erkeklere göre daha düşüktür. Dolayısıyla bu tablo, aile içerisinde kadın ve erkek arasında bir takım problemlerin olduğunu göstermektedir. Bu problemlerin bir kısmı toplumda var olan örf ve adetlerden, bir kısmı da eşlerin bireysel yapılarından kaynaklanmaktadır. Toplumumuzda, aile içerisinde kadına biçilen rol, edilgen bir roldür. Kadının aile içerisinde hakim veya eşit olması hoş karşılanmaz. Bu durumda kadın çoğunlukla eşinin -daha sonra da çocuklarının- istek ve arzuları doğrultusunda hareket etmekte; beklentilerine kavuşamadığı gibi büyük oranda da kişiliği silikleşmektedir. Bu yüzden araştırmamızda kadınların evliliğe başlarken erkeklere nazaran daha az mutluluk hayalleri kurdukları ortaya çıkmıştır. Kadının sosyal yaptırımlardan dolayı bir davranış ve bir eylem olarak evlenmemeyi seçmesi gibi bir durum söz konusu değildir; ancak tutum olarak böyle bir tercihe erkeklerden daha meyilli olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'de evlenme çağında olan kuşak ile bir önceki kuşak arasında, aile kurumuna bakış açısından çok büyük bir tezat yoktur. Zaten birbirini takip eden iki kuşak arasında büyük bir tezatın yaşanması sosyolojik açıdan her zaman görülen bir şey değildir. Araştırmamızda bekar deneklerin de evli denekler gibi büyük çoğunlukla aile kurumunu benimsemiş ve sahiplendiği görülmektedir. Ancak bekar deneklerin aileyi sahiplenme düzeyleri, evli deneklerden daha düşük çıkmıştır. Ve istatistiksel açıdan aralarındaki farklılaşma önemlidir. Bu durumda genç kesime yönelik olarak aile konusunda bilinçlendirici ve bilgilendirici çalışmaların yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Günümüzde, hakim hayat tarzı olan bireyciliğin ülkemizde de kabul görmesi ve aile konusundaki Batılı davranış biçimlerinin yaygınlaşması bu farklılaşmanın önemli sebeplerindedir.

Şüphesiz genç kesime yönelik olarak çalışmaların en önemlilerinden ve etkililerinden birisi de toplumumuzda yaygın olarak benimsenen aile içi roller ve iletişim üzerine yapılan çalışmalar olacaktır. Böylelikle hem evli çiftlere yönelik çalışma yapılmış olacak, hem de bu çalışmanın sonucu olarak genç nesilin önüne olumlu yönden örnek alacakları aileler çıkarılmış olacaktır.

Sosyo-ekonomik durum aileye bakışı ve ailenin huzurunu önemli ölçüde etkilemektedir. Araştırmamızda aile kurumuna en çok bağlı olan ve en çok sahiplenen kesimin orta tabaka olduğu görülmüştür. Bu konuyla ilgili olarak araştırmamızın diğer önemli bir bulgusu da yoksul kesimden zengin kesime doğru çıktıkça çevredeki aileleri mutlu görme düzeyinin artmasıdır. Yoksul kesim, kendi yaşadığı zorluklardan da etkilenerek çevrelerindeki aileler içerisinde mutlu ve huzurlu olanların oranının düşük olduğuna inanmaktadır.

Araştırmamızda son olarak dinin, aile kurumu ve aile içi ilişkiler üzerinde çok etkin rolü olduğu tesbit edilmiştir. Bireylerin dinî inanç düzeyleri yükseldikçe aileye bağlılıkları artmakta, çevrelerindeki ailelerin daha mutlu olduklarını düşünmekte, kuracakları ailenin daha mutlu olacağını düşünmekte ve boşanma daha az hatırlarına gelmektedir. Bunda şüphesiz dindar bireylerin, aileyi herşeyden önce dinî bir kurum olarak görmelerinin ve aile değerlerine bağlılığın bir "ibadet" olduğunu düşünmelerinin önemli bir payı vardır.